

Ляtro Лрыходзька

1785

Ласка
РАЗВІТАННЯ

82128
6

ДЗІЯРБАЎНАЕ ВЯДАВЕНТВА БССР
Рэдакцыя мастацкай літаратуры
МІНСК 1958

ПЕРАД НОВАИ ДАРОГАИ

*Українскаму паэту
Мікоде Гірынку
прывячаю*

Я не хлусіў табе ніколі,
Таварыш мой. З табой па-брацку
Не толькі словам, хлебам-соллю
Дзяліўся я ў жыцці салдацкім.

І мы не раз з табою ў бітвах
Сухар анопні раздзялялі,
І мы крыві сваёй праліталі
У бітвах тых не шкадавалі.

Ты не бядуі, што ў нашым лёсе
Было так многа непагоды.
Затое колькі давлялося
Прайсці вялікіх нам находаў!

І кожны з нас да мэты першым
Жадаў прайсці байцом Радзімы.
Служылі подзвігам і вершам
Зямлі, дзе мы раслі малымі.

Мы аддалі юнацтва годы
За тое, каб з бядой не знацца.
А сёння ў новыя паходы
Прыйшла нара нам выраўняцца.

Дык пасядзім над шум мясцін
Мы перад новаю дарогай,
Ізноў сяброўскі хлеб падзелім,
Хлеб нашай дружбы, перамогі.

Успомнім франтавыя ночы,
Свае паходы прыгадаем, —
І ў новы шлях,
Туды, дзе творчым
Прасторам ні каша, ні краю.

1956 г.

С. П. К. ...

ЛЕНІН

Пачыналі вялікае эры агні
Разгарацца з «Іскры»
І маёвак рабочых, —
Гэта Ленін
У тых далёкія дні
Нас вучыў прабівацца
Праз цёмныя ночы.
І калі за крывавай сцяпной барыкад
Задыхалася ў дыме рабочая Прэсня,
Слова Леніна йшло
У Маскву, Петраград,
Як патак,
Што змывае сцягі на прадвесні.
Гэта ён для таго,
Каб шчасліва ты жыў,
Браў на плечы свае
Усе цяжары, нягоды.
Праз сібірскую ссылку,
Выгнанні, Разліў
Ён дарогай сваёй
Нас навёў у паходзі.
Гэтак мог толькі ён

Дзень і ноч працаваць,
Усё ведаць і знаць —
Аб Радзіме ў чужыне.
Час прыйшоў.
Ён у Смольным:
— Хутчэй трэба браць
Тэлеграфы, масты,
Не губляць ні хвіліны!
З'езд Советаў...
У Смольным атрады байшоў.
— Дзе ён, родны?
— Які ён?
— Ціней, грамадзяне!
Правадыр
На трыбуну імкліва ўзышоў,
Удаль рука —
Над людскім акіянам.
Тут не кожны у твар яго бачыў раней,
Але кожны пачуў Ільічова дыханне,
Бо на свеце за ўсіх ён бліжэй і радзей
Для людзей
Самых простых і самых звычайных.

І такім ён для нас
Будзе жыць у вяках —
Чалавек з ясным розумам,
Смелым узлётам:
Ён дзяўчынку малую
Нясе на руках,
Зноў прыехаў у госці
У салдацкую роту.
Яго імя
На сцягах чырвоных гарыць,
Ярка свеціцца сёння
У сузор'ях агністых.

Разам з партыяй роднай,
Якую стварыў,
Ленін
Першым ідзе камуністам.

1954 г.

СЦЯГ РЭСПУБЛІКІ

Калі іду я на свята ў калоне,
Сцяг рэспублікі бачу маёй.
Два ў ім колеры —
Колер чырвоны
І зялёны, як травы вясной.

Пагляджу на чырвоны —
Згадаю
Кроў бацькоў, што ў баях пралілі
За адзінства любімага краю,
За Саветы, за мір на зямлі.

Пагляджу на зялёны —
Адчую,
Як шуміць ціха соснамі бор
І як кветкі,
Што сэрца чаруюць,
Зелянеюць ля рэк і азёр.

Я маленства свайго не ўяўляю
Без аеру, што рос над вадой,
Без вясны

І чырвонага маю,
Што сцягамі ўзятаў над зямлёй.

Без Расіі —
Магутнай дзяржавы.
З першых год
Сярод мноства дзіржаў
На чырвоным па колеры славы
Я на карце яе пазнаваў.

Вось таму я і слаўлю край родны,
Нашу партыю,
Бачаць усё —
Беларусь
Між сяцёр сваіх роўных
Сцяг чырвона-зялёны нясе.

1955 г.

ЧАЙКІ НАД МІНСКАМ

Адкуль яны, белыя, белыя,
Які іх занёс сюды лёс
Пад Мінск, дзе калосі даспелыя
Шумяць ля зялёных бяроз?

Далёка ад мора наш горад,
Навокала — поле ды лес.
З якіх-жа ляцяць яны мораў,
Шукаюць якіх яны месц?

Чаму яны кружаць над пляцам,
Над краем, дзе высіцца бор?
— Дзівак, — кажуць мне, — што здзіўляцца!
Ёсць мора — і чайкам прастор.

Не дзіва, што чайкі над мірнай
Зямлёю, дзе быў ціхі гай.
Як быццам знайшлі яны вырай,
Навек палюбілі наш край.

Ты бачыш адноўлены горад?
А далей, дзе неба блакіт,

Сягоння там Мінскае мора
Шуміць ля зялёных ракіт.

Пакуль аб ім мала хто знае,
Няма і на карце яго,
А чайкі-ж ужо залятаюць
Ад далніх сюды берагоў.

Мо' з Балтыкі сёння ў дзень майскі
Яны завіталі сюды.
З'явілася-б мора,
А чайкі
Яго адшукваюць заўжды.

1957 г.

НАРОД І ПАЭТ

Яшчэ адно мінае лета,
Даўно пагас жалобы дзень,
Народ-жа да свайго паэта
Усё ідзе, усё ідзе.

Хто не паспеў павольным крокам
Прайсці тады каля труны.
Цяпер ідзе сюды здалёку
Шляхамі роднай стараны.

Сюды, дзе мы яго хавалі
І неслі на сваіх плячах,
Сюды, дзе сэрцам прыягвалі
Трымаць яго высокая сцяга.

Прыходзіць маці маладая,
Узняўшы сына на руках,
Адтуль, з-пад нёмайскага краю,
Зямляк ідзе на бальнаках.

І чуцен ціхі сэрца голас,
Хоць на душы ва ўсіх цяжар:
Дзень добры, друг,

Наш бацька Колас —
Народа нашага пясняр!

Сіма зямля сёння стала
Табе пасцельно пухавой.
А лета зноў закрасавала
У полі сяслай збажыной.

Шмат адкрасуе гэтых летаў,
Мінецца многае ў жыцці...
Народ-жа будзе да паэта
Усё ісці, ісці, ісці.

1957 г.

РОДНЫ БОР

Не цяжка ў бары заблудзіцца, вядома,
Таму, хто не знае бароў.
Мне-ж кожная снежка тут добра знаёма
З маленства, з дзіцячых гадоў.

Тут жыў я,
З маленства шум чуючы соснаў,
За статкам хадзіў хланцуком.
Па дрэвах высокіх,
Па сонцы ў нябёсах
Заўсёды аднукваў свой дом.

Калі-ж нас дарога вяла франтавая
Праз бор гэты,
У краі маім,
Без компаса шлях свой раней называў я.
На захад іпоўшы па ім.

Жадаў я планеце ўсёй
Вёснаў зялёных,
Барам — сонца, росаў, дажджу.
І сёння

Па месцы бароў спапялёных
Я новыя дрэўцы саджу.

Хачу,
Каб раслі зноў і сосны і клёны
І край прыгажэў мой штогод;
Каб людзі,
Идучы праз гушчар мой зялёны,
Усе зналі — дзе Захад, дзе Усход.

1954 г.

82151

ПЕРШАЯ ПРАЦОУНАЯ МЯСЦІНКА

На Бесядзь прыехаў я ў родны калгас.
Знаёма і блізка мне ўсё тут.
Тут жыў я ў маленстве.
Рассохлыя ў нас

Скрыпелі старыя вароты.
Жыццё яшчэ толькі тады пачынаў.
Мне-б бегачь да рэчкі дарогай,
Але

Дзед дачок усіх замуж аддаў,—
Адзін яму стаў я падмогай.
Быў ранак прадмайскі.
Вясна на двары
Запахла і дзёгцем і гноем.
Запрэжаны конь ля варот.

І стары
Узбудзіў мяне той раніцою.
— Хадзем, мой унучак.

Ты ўжо не малы,
Па вуліцы бегачь даволі. —
Суседзі,
Што лени, багацей нас жылі,
Араць ужо ехалі ў поле.
— Едзь следам,

Қаб пляху свайго не губляў,—
Сказаў дзед з любоўю ў наглядзе.
Ён жменьку саломкі сухой разаслаў
І проста на воз мяне садзіць
На шлях праз вароты
Сам вывеў каня.

— Вязі! —

І падаў ён мне лейцы.

Так я ўпершыню

На калёсах заняў

Працоўнае першае месца.

...Шмат год працягала.

Нямала прайсіці

Па родным прыйшлося мне краі.

Чаму-ж гэтак помніцца ўсюды ў жыцці

Мне тая мясціна малая?

Даўно ўжо разбураны дзедзюўскі дом,

Яму-ж я іду пакланіцца,

Бо стаў я з маленства тут

Працаўніком,

Які мазалёў не баіцца.

1956 г.

МАЙСКІЯ КВЕТКІ

У шыбы галінкай зялёнай
Пастукала ціха вясна.
Дажджамі і сокамі клёпаў
Зямлю напала яна.

Май кроцьць шырокім прасторам,
Нясе лісцяў шум у лясы,
Глядзіцца у люстры азёраў
Вачыма зялёнай вясны.

Наш май мы заўсёды ўяўляем
Са словам адным — малады.
Але-ж маладосць наша мае
І сталасці рысы заўжды.

Бацькі нашы Першага мая
Ішлі ў барыкадны агонь.
Таму я вясны не ўяўляю
Без чырвані сцяга свайго.

Дзе воля здабыта навекі,
Дзе бітвы за праўду ішлі,
Там майскія першыя кветкі
Цвітуць маладосцю зямлі.

1956 г.

НА ДАРОЗЕ

Усё гудуць на прыдарожжы
Тэлеграфныя слупы.
Па дарозе асцярожна
Чалавек ідзе сляпы.

Ціха ён ідзе дарогай,
Нібы лічыць кожны крок.
Перад самай перамогай
Ён згубіў у бітве зрок.

Але шлях яму знаёмы
Тут, між родных ніў і рэк,
Змалку ўсё, бы ў родным доме,
Тут запомніў ён навек.

Даглядаў зямлі палеткі,
Бараніў яе ў бядзе,
І цяпер зямля за гэта
Па шляхах сама выдзе.

1955 г.

УКРАЇНЕ

У адзінай сям'і мы ўзрасталі з табой,
Адным горам жылі, адной славаю.
Україна мая!
Сад, умыты расою,
Косы русыя, вочы чарнявыя.

Адным шляхам з табой мы ішлі
ў барашьбе,
Адны песні спявалі паходныя.
Україна мая!
Абдымаю цябе,
Як сястру дарагую і родную.

Я між шумных бароў парадзіўся і ўзрос:
Краі мой родны — зямля з Белавежаю.
Але выпаў, байцу, ў маладосці мне лёс
І пад Шчорсам прайсці, і пад Нежынам.

Я пад кулямі плыў на тваім Дняпры
І рваў дзоты на правым беразе,
Каб раслі на маёй Беларусі бары.
Бы вянкамі, увітыя верасам.

А калі хоць на міг заціхаў гул гармат,
Уздымалася сонца над трасаю,—
Ля вішнёвых садоў, ля тваіх белых хат
Слухаў песні твайго Тараса я.

Ты са мною хлеб-соль падзяляючы свай,
Частавала ў пабеленай хаце.
І было-ж парачона мне ўсёю душой
У палтаўчанку тваю закаханца,

Калі раны яна перавязвала мне
І праводзіла ў шлях за дуброваю.
У кастрычніку першы пасыпаўся снег
І анаў на пуныстыя бровы ёй.

З яе вуснаў пачуў тады словы твае,
Як «сэрдэнькам» мяне называла.
І цяпер расцвітаюць сады для яе
Ў маім краі — у краі Купалы.

Жыць у дружбе нам век. Не бываць
у журбе,
Калі будзе зноў стрэча жаданая.
Україна мая!
Я цалую цябе
Як сястру, як сваю каханую.

25 VIII-57 г.

І, разуўшыся хутка ў дарозе,
Лапці неслі свае за спіной.

А цяпер паспрабуй босаногім
Толькі выйсьці — ўсміхнуцца: дзівак.
Цэлы дзень гул машын на дарогах
І чырвоныя хусткі, як мак.

1953 г.

НА КАЛГАСНЫМ КІРМАШЫ

Ні канца яму сёння ні краю —
Садавіна, і хлеб тут, і мёд.
Ёсць усё, чаго толькі жадасш,
Нават з дрэва каўказскага плод.

Пакаштуй, калі хочаш, адведай —
Вунь — кубанскія кавуны!
І не толькі вазы, а «Пабеды»
На пляцы кірмашовым відны.

Колькі хустак прыгожых і плаццяў,
Самых лепшых шаўкоў для дзяўчат!
А вунь хлопец спрабуе на пляцы
Свой гармонік — які ў яго лад?

Хлошам весела. Ім не вядомы
Тыя дні, як бацькі іх штодзень
Лапці неслі прадаць свае з дому,
А тут поўны кірмаш быў лапцёй.

А пасля аж да ночы да позняй
З кірмаша зноў ішлі пехатой

НАД ПРЫПЯЦЮ

Над Прыпяцю, за хатамі,
Ля самага сяла,
Сасонка расахатая
Маленькая расла.

Наўкола — дрэвы шэрагам,
Прасцёрся лес уздоўж.
З нябёсаў хмары шэрыя
Ёй слазі цёплы дождж.

Ляцелі птушкі з выраю,
Кружыліся над ёй.
Чаму-ж яна не вырасла
Высокаю сасной?

Ці можа голлі дуба ёй
Узняцца не далі,
Ці можа дзятлы дзюбамі
Сасонку надзядублі?

Не, дрэвы-сёстры родныя,
Не засцілі сабой,

Балота непраходнае
Сіл не дала ёй.

Але прыйшоў з машынаю
На багну чалавек,
Праклаў канал далінаю
Паміж лясоў і рэк.

— Расці,— сказаў сасонцы ён,—
Прыгожай, маладой.
Няхай плыве пад сонцам зван
Па ўсім Палессі твай.—

І там, дзе сёння славяцца
Палеткі збажыной,
Сасонкі кучаравяцца
Над Прыпяцю-ракой.

1953 г.

МІХАЛАВА ЗЯМЛЯ

Якубу Коласу

Кінеў яшчэ бой каля Гродна,
На той паднявольнай зямлі,
Калі да братоў сваіх родных
Мы ў дзень вераснёвы прыйшлі.

Усход палымнеў над краінай,
А вецер сцягі калыхаў,
Зайшлі мы у тую хаціну,
Дзе жыў калісь дзядзька Міхал.

За грошы, што браў у пазыку,
За працу сваю, мазалі
Хацеў у суседа Хадыкі
Купіць поўнадзела зямлі.

Зямля,
Нашым потам, крывёю
Палітая ў працы, ў баях.
Зямля!
Вось яна прад табою,
Бяры яе ў рукі —
Твая.

Навекі тваёй яна стала,
Квітнець ёй пад сонцам вясной.
Прынеслі мы дзядзьку Міхалу
Свабоду і шчасце з сабой.

І сёння ў наднёманскім краі,
Дзе рунню гамоняць палі,
Вырошчвае ён ураджаі
На новай калгаснай зямлі.

1952 г.

СТАЛАСЦЬ

Пісену Панчанкі

Кожны з нас юнаком сарамлівым
Мог назвацца-б і ў сорок год,
Хоць даўно ўжо
Часінай шчаслівай
Год мінуў поўналеця твайго.
Дзе-ж яно пачалося, якою
Незабыўнай парою, калі?
Не,
Не тою, мой дружа, вясною,
Калі здаў ты на сталасць залік.
Не тады,
Калі сэрца гарэла
Першы раз пачуццём маладым
І дзяўчыне ты ціха, нясмела
У каханні прызнаўся сваім.
Прыгадаеш усё да драбніцы —
Колькі звездаў ты светлых часін!
Дваццаць сем.
Ты ўжо мог пахваліцца —
Добры верш у цябе не адзін.
Але з многіх часін незабыўных

Ты заўсёды адну назавеш,
І не тую,
Калі пра дзяўчыну
Напісаў самы першы свой верш,
І не той нават дзень,
Калі выдадзеш
Быў табе ў інстытуце дыплом.
Не,
Яшчэ нейкі год або тыдзень,
Калі стаў ты сапраўдным байцом.
І не дзень, і не год,
А хвіліну,
Можа толькі хвіліну:
Душой
Ты адчуў, што ўся Маці-Айчына
За тваёю салдацкай спіной.
Прысягаў ты Радзіме —
Нястомным,
Мужным быць да каша
ў барацьбе.
Вось тады, можа,
У той самы момант
Твая сталасць прыйшла да цябе.
Табе партыя шлях асвятліла,
Даўшы мужнасць на цэлы век.
Ты адчуў, колькі шчасця і сілы
Можа ў сэрцы змясціць чалавек.
І нічога, што ў нейкім там годзе
Гора шмат давялося спазнаць,—
Не скарыцца ні ў якім паходзе
Нам ні ў трыццаць,
Ні ў семдзсят пяць.

1954 г.

ПОЛАЦК

Гляджу на старажытны горад,
На ўзгоркі, вуліцы, масты,
Туды, дзе ззяе руні мора
За ціхім плёсам Палаты.

Па гэтых вуліцах праходзіў
Калісьці мудры Скарына,
Сабор Сафіі праз стагоддзі,
Як карабель, даплыў да нас.

І хочацца крануць рукамі
Падмуркі, фрэскі, камні пліт.
Але вось іншы бачу камень,
Той, што крывёй сяброў паліт.

Крывёю воінаў-гвардзейцаў,
З якімі я хадзіў на бой.
Майго камбата, можа, сэрца
Пад гэтым камнем за ракой.

І там, дзе ў бітве сцяг наш рэяў,
Цяпер узняўся новы дом.
Мне бачна —
Полацк не старэе —
Ён маладзее з кожным днём.

1953 г.

ЛІСТАПАД

Ліст апошні ад роднай галінкі аднаў,
Пакружыўся і сеў матыльком.
Лістапад!
Не чуваць ужо шалаху траў
На лугах, за шырокім Дняпром.

Але глянь навакол — рунь сінее ў палях,
Набірасца сілы з зямлі.
А якія вясёлыя сосны ў барах,
Хоць ужо верасы адцвілі.

Ільвяною кастроў двор усыпаны ў нас,
І ідзем з новым кужалем мы.
Родны край!
Як люблю я цябе ў гэты час,
Перад самым пачаткам зімы.

Яі люблю лістапад:
Пры дарогах ля рэк
Садзім мы маладыя садкі.
Скарб палёў — збажыну,
Што ўзрасціў чалавек,
Перавозяць таварнякі.

І такая зноў любасць да роднай зямлі:
Вось такой-жа асенняй парой
Мы, гвардзейцы,
Над Мозырам наступ вялі,
З цемры край вызваляючы свой.

А прыпомню часамі другі лістапад,
Самы памятны, той,
Які славіў не раз...
Як змагаліся людзі
У агні барыкад
Роўна сорак гадоў назад.

Яшчэ многія з нас у калысках былі,
А бацькі нашы гэтай парой
Сцяг свабоды,
Сцяг ленінскай праўды ўзнялі
Над вялікай Радзімай сваёй.

І хоць лісцем пажоўклым зямлю замяло,
Бо ўжо восень апала з галіц,
Але ўсё, што вякамі ў няволі было,
Ажыло той парой на зямлі.

1956—1957 гг.

АД ЦЯБЕ ЛІСТОУ НЯМА

Я развітаўся ў родным краі
Даўно з табой. Прыйшла зіма.
Усе сябры лісты чытаюць,
А ад цябе лістоў няма.

Няўжо цябе я ведаў мала,
Не разумеў дзівочых мар?
Здаецца-ж, ты мяне кахала,
А ад цябе лістоў няма.

Хвалюся, хачу тугу я
Сваю схваць. Але дарма.
Сябры пытаюць: «Што сумуеш?»
А ад цябе лістоў няма.

Кажу сябрам у сэрцы з болем,
Што тэлеграму атрымаў,
Што не разлюбіш ты ніколі,
А ад цябе лістоў няма.

Што напісаць — не прыгадаю,
Каб ты магла адчуць сама,
Як моцна, шчыра той кахае,
Каму зусім лістоў няма.

1955 г.

САНТА ЛЮЧЫЯ

Сняваеш пра мора чужое,
І словы ў той песні чужыя.
Чаму-ж я заўжды ў неспакоі,
Як толькі начую спеў твой я, —
Санта Лючыя,
Санта Лючыя*.

З Неапаля, з дальняга краю,
Даносяцца ўсплёскі марскія.
Ды я не багіню ўяўляю, —
Дзяўчына аб долі снывае, —
Санта Лючыя,
Санта Лючыя.

Рыбачка, якая тчэ ветразь,
Набіўшы мазолі сухія,
Якая праз буры і ветры
За мілым ідзе на край свету, —
Санта Лючыя,
Санта Лючыя.

* Санта Лючыя — святая Люцыя (лиціньская).

І я забываю пра песню.
У вачах тваіх іскры жывыя.
Хачу, каб ты, любячы сэрцам,
Маёй была лепшаю ў свеце
Санта Лючыяй,
Санта Лючыяй.

1955 г.

МАЛАДЗІК

Ты ў дарогу мяне выпраўляла,
На усход адыходзіў цягнік.
У час ростані той над вакзалам
У нябёсах усплыў маладзік.

Ападуць на далёкія вёрсты
Шмат дажджоў, светлых рос,
 ценагод.
Можа быць, мы за гэтую ростань
Пасталеем на некалькі год.

А калі будзе наша спатканне,
Мы, напэўна, убачым ізноў,
Што у нашым гарачым каханні
Маладзік яшчэ толькі ўзышоў.

1954 г.

* * *

Толькі голас твой звонкі начую,
Песню, спетую начыра табой,
Зноў дыханне Радзімы адчую —
Птушак спеў, гаю шум за ракой.

Прыгадаю зноў матчыны песні,
Што за кроснамі пела да сну,
Як дзяўчаты у нас, на Палессі,
Яшчэ ўзімку гукаюць вяну.

І чаму-ж гэта так?
Адзін можа
Столькі гукаў душы перадаць,
А другі —
Толькі ў сэрцы змяшчаць
Усё тое, што моцна трывожыць?

Мне-б спяваць так пра ўсё,
Што змяшчаю
Я з маленства у сэрцы мам,
Каб жыла песня доўга ў тым краі,
Дзе ўзрастаў хлапчуком я малым.

І тады-б я прыйшоў сюды першым,
Зноў сядзеў-бы да позніх гадзін,
Каб з маіх сэрцам пісаных вершаў
Ты магла праспяваць хоць адзін.

1955 г.

ПАСЛЯ РАЗВІТАННЯ

Так нядаўна было развітанне,
Нібы ўчора яшчэ.
А ўжо сэрца палае жаданнем,
Каб спаткацца хутчэй.

Шмат навін табе добрых прынёсці
З самых далніх краёў
І сардэчную, шчырую песню
Пра найлепшых сяброў,

Расказаць, з кім страчаўся, дзе быў я,
І не ў сне — наяву.
Хоць расстанне ў жыцці пезабыўна,
Я-ж сустрэчай жыву.

1955 г.

* * *

Сягоння твой дзень нараджэння,
Табе ужо трыццаць. Ты — маці.
Усё для цябе: прысвячэнні,
І песні, і кветкі у хаце.

Цябе, гаспадыню, вітаюць,
Дзяцей нам жадаюць багата.
А ты для мяне —
Усё тая-ж,
З вяснушкамі, носам кірпчатым.

Я помню, як падала лісце,
А мы з табой бегалі ў школу,—
А сёння на вуліцу выйшці
Дачка ў цябе просіць дазволу.

Нібывта малой цябе бачу,—
Гляджу я на нашу дачушку:
Такія-ж з іскрынкай гарачай
Пагляд і на твары вяснушкі.

Якое у вас падабенства!
Бы тыя бярозкі у полі.
Дык вып'ем за наша маленства,
З якім не расстанца ніколі.

1955 г.

* * *

Ты здаешся мне самай прастай,
Самай шчырай з усіх людзей.
Нас цяпер аддзяляюць вёрсты,
Але ты мне за ўсіх бліжэй.

Ты і ў працы штодзённа са мною,
Ты і ў сэрцы маім заўжды.
Калі песню пяю, ўсёй душою
Я хачу, каб яе чула ты.

Не кажу я аб тым, ці кахаю
І ці лёгка мне ў ростані жыць.
Але знаю — з табой, з родным краем
Даль не зможна мяне разлучыць.

1955 г.

* * *

Час быў першаму ўдарыць марозу
І завянуць зялёнай траве.
Але вецер, што гупкаў бярозу,
Цёплым быў, нібы рукі твае.

Край шырокі на поўнач прасцёрся.
Я прыйшоў развітацца з табой.
Бы знарок затрымалася восень,
Каб цябе не спалохаць зімой.

1955 г.

РАМОНКІ

Да цябе іду я ў вёску.
Спелы жнівень на палях.
Ззяюць белыя пялёсткі
Ад рамонак на лугах.

Варажбе зусім не веру —
Што мне тая варажба!
Ды чаму смугой вячэрняй
На душу лягла журба?

І пялёсткі я кідаю —
Хай, як снег, усцелюць след,
Хай адкажуць,
Ці кахае,
Ці да чорта мо' пашле?

А пашле?..
Не! Быць не можа!
Кветкі хлусяць пра любоў.
Злосна кінуў іх на пожню.
Да цябе хутчэй пайшоў.

Қаб сказала слова толькі,
Што мяне кахаеш ты,
Я з усіх лугоў рамонкі
Для цябе-б сабраў тады.

1956 г.

* * *

Восень чырванню палала,
Лісцем падала з галін.
Шмат ты ў кошык назбірала
На балоце журавін.

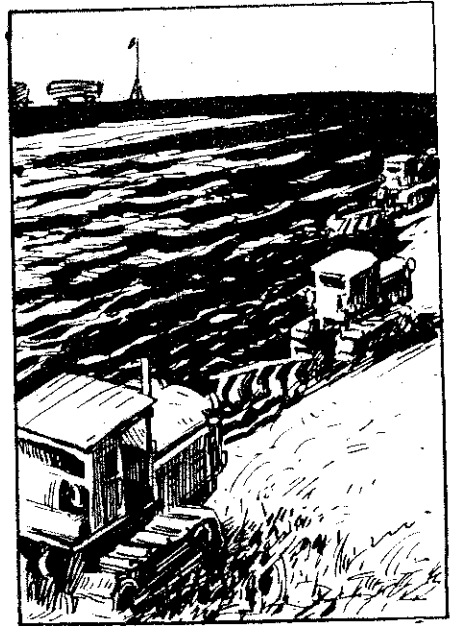
Бор табе сасновым скрынам
Адзываўся за ракой.
І мне лёс шчаслівы вынаў
Там убачыцца з табой.

Быццам пацеркі, ірдзелі
Журавіны на траве.
Ды ярчэй за іх гарэлі
Вусны тонкія твае.

Қаб шчаслівым быць з дзяўчынай,
Сэрца ёй сваё аддаць.
У твой кошык журавіны
Я начаў тады збіраць.

Восень чырванню палала,
Лісцем падала з галін.
Ах, чаму-ж было так мала
На балоце журавін?

1957 г.

СТЭП КЛІЧА

Бывайце, родныя палі,
Прасторы Беларусі!
З далёкай новае зямлі
Вам песняй адгукнуся.
І паклаюся ў песні той
Сваім паліам палескім,
Барам, дзе першыя вясной
Збіралі мы пралескі,
Лугам шырокім, дзе аер
Шумеў па-над вадою.
Узяў-бы ўсё гэта цяпер
У далыні край з сабою.
І дрэвы з лісцем маладым,
І чыстыя крыніцы;
Красой, што ў краі ёсць маім,
Хацеў-бы надзяліцца.
Але свая там прыгажосць
Сягоння ў стэпе родным.
«Вядзі, вядзі нас, маладосць», —
Я чую снеў находны.
Вадзіла ты ў атрадах войск
Нас праз дажджы, віхуры,
Ты уздымала Комсамольск

Над поймамі Амура.
Шляхі праз горы і лісы
Свае нам вызначала,
У швене чыстае красы
Нас дружбай сарвала.
Навек таварышаў-сяброў
Ты парадніць умела.
І вось ідзем з табою зноў
У шлях далёкі смела.
На Ангару, у Сібір, на Усход,
У стэі шырокавёсты.
Нас выпраўляюць у поход
Бацькі, браты і сёстры.
З пунёўкаю, што даў райком,
У шлях, на подзвіг помы,
Ты сейбітам, будаўніком
Ідэш у край стэповы.
Дзе стэі? Дзе тая старана?
Не бачыліся з ёю.
А ўжо ўяўляецца яна
Узнятай цаліною.
Хоць там яшчэ мы не былі,
Раслі мы на Палесці,
А ўжо аб ёй, аб той зямлі,
Мы запяваем песні.
Яшчэ не знаем, як яна,
Зямля спаткае тая,
А ўжо нам стала цаліна
Сягоння родным краем.

1954 г.

НА ПАЛЯВЫМ СТАНЕ

Дзе прайшла за возерам салёным
Ад аула пятая вярста,
На шырокім стэпавым загоне
Палявы наш размясціўся стан.

Адшумелі родныя дубровы,
Адгулі гудкамі гарады.
Мы здалёк —
З-пад Слуцка, Магілёва
Толькі што прыехалі сюды.

Паглядзелі —
Стэі ляжыць кавыльны,
А навокал — ні лясоў, ні хат.
Каля стану на дарозе пыльнай
Пацямнелі хусткі у дзяўчат.

І прызнацца, крыху сумна стала —
Незнаёмы, неабжыты кут.
Дзесь у небе птушка пралятала,
Першы раз спалоханая тут.

Ранне...
Думалі:
Такое-ж поле,
Як у нас,
Такі-ж пачатак дня.
А на працу выйшлі ў стэп —
Раздолле,
Акіяні — не Ціхаму раўня.

На адным брыгадным
Нашым стане
У поле выйшла дзесяць трактароў.
Колькі тут,
На гэтым акіяне.
Будзе збожжа, кветак і садоў!

Пройдзе час — і сухавей над краем
Назаўжды адыйдзе ў небыццё.
На зямлі на новай пачынаем
Будаваць мы новае жыццё.

1954 г.

АРЛЫ У СТЭПЕ

Маўчыць зямля, набракшы сокам.
Ні бусла тут, ні салаўя.
Пад ціхі шум травы высокай
У стэп шырокі выйшаў я.
Іду.
Свавольны вецер трэпле
Сухі кавыль, што ўстаў сцяной.
І раптам чую —
Звонка ў стэне
Арлы клякоцуюць нада мною.
Шырокім крыллем мне махаюць,
Нібыта хочучь стэп абняць.
Вось першы ў неба узлятае,
Каб абвясціць пачатак дня,
І нас з далёкай Беларусі,
Як старажыл, ён прывітаў.
І ўспомніў я,
Як звонка бусел
У нас на дубе клекатаў,
Калі праводзілі нас людзі
У край далёкі з родных хат.
І, пэўна, зараз вась там будзе
Карміць сваіх ён буслянят.

Шмат успамінаў нагадала
Мне птушак дружная сям'я.
І нейкай роднай, блізкай стала
Шчэ неабжытая зямля.

1956 г.

РАМАНТЫКА

Калі мы яшчэ на вакзале
У далёкі збіраліся пуць,
Якіясьці людзі казалі:
— Глядзі, вунь рамантыкі йдуць.

А мы гаварылі, што будні
Вялі нас у дальні паход.
Мы зналі — нялёгка нам будзе,
Быць можа, не месяц, не год.

Мы зналі, што прыйдзем зімою
Не к маткам сваім на пірог,—
Туды, дзе начпою нарою
Не знойдзеш у стэпе дарог.

Сям'ёй працавітай, шчаслівай
Мы поле аралі штодзень.
Цяпер з паліцы урадлівай
Наш хлеб эшалонамі йдзе.

Цяпер ужо ведае кожны,
Што можа зямля наша даць.
І ўжо рэалістамі можна
Сягоння ўсіх нас называць.

1954 г.

МАЯК

Стэн і стэл ляжыць без краю,
Тут працуем мы, жывём,
І палатка палявая
Ўсім нам свеціць маяком.

Тут навек нас параднілі
Дружба, ўзлёт юнацкіх мар.
Вось дзяўчына запаліла
Над палаткаю ліхтар.

Цемра, Ноч. У стэне цёмна,
Бы ў сасновым гушчары.
Ў гэты час са змены дзённай
Крочыць полем трактарыст.

Спежкі ўсе лакрыты імглою
Як ёй пройдзе уначы?
Можна-ж тут такой нарою
Заблудзіцца, ідучы.

Як-жа ёй не хвалявацца
За каханага свайго?

Қаб магла па неба ўзняцца,
Зоркай стала-б для яго.

Засвяціла-б над палямі
Мо' ярчэй ад зоркі той...
Стэн гамоніць кавылямі,
Змрок гусее пад зямлёй.

І дзяўчына ўсё чакае,
З ліхтаром адна стаіць.
Маяком агеньчык ззяе,
Сэрца полымем гарыць.

1954 г.

МУРЗУКУЛЬ

Здаўні́я у стэ́нах Қазахстана
Стаяў пасёлак Мурзукуль.
Вядзі вярблюдаў караванам
К вадзе празрыстай адусюль.

Сюды з суседняга аула
Казахі йшлі ў няблізкі пуць ---
Набьць вяды у Мурзукуле,
Што белым возерам завуць.

І маў чабан свой статак летам
На вадапой праз стэп сівы,
А моцны вецер выў над стэпам,
Сухі ламаючы кавыль.

У чаратах звінелі птахі, ---
Кавыльны стэп --- іх родны край.
І, сеўшы ў цесны круг, казахі
Пілі да позняй ночы чай.

Наўкрут быў стэп.
У стэпе хаткі
Сям-там тырчэлі, як грыбкі.

А сёння новыя палаткі
Разбілі ў полі юнакі.

Вось чэрвень зноў
Па стэпах родных
Дажджом разліўся залатым,
І дружна першыя усходы
Гамоняць з возерам жывым.

Кўстанай, 1954 г.

АМАН, КАРА-ГАЙ*

Поўстанак стаіць за Таболам,
І тут, дзе шляхі ў Кустанай,
Быў лес, кажуць.
Мы, новасёлы,
Чытаем: Аман, кара-гай.

Аман — вельмі шчырае слова,
Мы чуем вітанне у ім,
Вітанне той першай дуброве,
Што вырасце ў стэпе сівым,

Тым дрэўцам, якія вясною
Садзілі мы тут на зары,
Тым дрэўцам, якія сабою
Заслоняць сухія вятры.

Я помню, баец з Казахстана,
Якога на фронце спаткаў,
Ў адказ на маё прывітанне
Мне гэтае слова сказаў.

* Аман, кара-гай — добры дзень, чорны лес
(казахскае).

І нас гэтым словам вітаюць,—
Прыйшлі мы навечна сюды.
У стэпах наўкол Кустаная
Зноў лес зашуміць малады.

А пройдуць гады —
Знаю, будзе
Увесь у лясах гэты край.

Тут з'явяцца новыя людзі
І скажуць:
— Аман, кара-гай!

1954 г.

Мне ў гэтай дружбе да канца аддацца
Вялікай справе партыі маёй,
Каб з другам
Самым лепшым сустрэкацца
Заўжды на лініі перадавой.

1954 г.

ДРУГУ

Мы не кляліся,
Не давалі слова,
Што будзем вечна ў моцнай дружбе жыць.
Але плячо яго ў баях суровых
На агнявым адчуў я рубяжы.

Далёка ад Радзімы, за мяжою,
Успамінаў не раз пра родны край.
І ў думках часта з мараю сваёю
Ён сеібітам прыходзіў на Алтай.

Прайшла вайна.
У розных з ім калонах
Мы разышліся па сваёй зямлі.
І давлялося нам спаткацца сёння
У стэпе вось, ля першае раллі.

Такі-ж, як быў, ён,
Поўны сілы, гарту,
Такі-ж рашучы, смелы, малады.
І кожны з нас адчуў,
Што дружбы варты
Той, што ў баях з'єднала назаўжды.

СУСТРЭЧА

Не забыга яшчэ тое ранне,
Як на новыя землі вясной
Адпраўляліся мы.
Хто з каханай
Развітаўся,
Хто з братам, сястрой.

Колькі кветак было на пероне —
Першых кветак шчаслівай вясны.
З Беларусі мы везлі ў вагоне
Іх да самае цаліны.

Дні прайшлі.
Вось у стэпах калоссем
Зашумеў першы наш ураджай.
К нам з далёкіх краёў, родных вёсак
Папаўненне прыйшло ў Кустанай.

Што-ж насустрач сябрам нам прынесці?
Як спаткаць землякоў дарагіх?
Вось-бы кветак сюды зноў
Тых весніх,
Ды няма ў нас у стэне такіх.

Першы раз узаралі мы стэны,
Дзе шумелі адны кавылі.
Але дзе ты ўраджай бачыў лепшы,
Чым у нас на цалінай зямлі?

Не дайці нам да краю, дзе летам
Сёння ў кветках лугі і лясы.
І падносім сябрам замест кветак
Мы ўраджаю свайго каласы.

Рады нашы сябры —
Бачым самі —
Не забыць ім сустрэчы такой.
І шумела зямля каласамі,
Нам паклон пасылаючы свой.

1955 г.

ВЯСЕЛЛЕ У СТЭНЕ

Не збіралі пявесце
Падарункаў мы ў тайне,
Не спявалі ёй песень
У той дзень развіталыны.

У вянок запліталі
Ёй сяброўкі істужкі,
На траве расстаўлялі
Усім нахадныя кружкі.

Вось у круг лобач еслі
Беларусы, казахі.
Тут яны на вяселлі
І сваты нам і свахі.

Мы працуем тут плённа,
Пасланцы з Беларусі.
Стэп шырокі, зялёны
Стаў нам лепшым абрусам.

Яшчэ маці не знае
Пра вяселле у полі.

А ці-ж маці што мае
Супраць нашае волі?

Хіба-ж нам не жадала
Шчасця, радасці светлай,
Калі ў шлях выпраўляла,
Стала ў пісьмах прыветы?

А мы тут пажадаем
Сёння ў першым походзе,
Малады й маладая
Каб жылі век у згодзе,

Каб жылі, працавалі,
Шчаслівейшымі ў свеце,
Каб у іх вырасталі
На зямлі гэтай дзеці.

1954 г.

ПАЛЯВЫ КУХАР

Трэба нам, як для салдат,
Кухара. — Чакайце!.. —
Хлонцы кінулі пагляд
На Барушку Кашо.

Хрункі стан. Пагляд жывы.
Худзенькія рукі.
— Кухарам мяне? Што вы!
Гэта-ж проста мукі.

Тут жанчын немаладых
Шмаг ёсць у аўле.
Я-ж ішла расціць сады,
А не мыць каструлі.—

Адышла Барушка ўбок.
Ля дарогі стала,
Хітраваты аганёк
У вачах схавала.

Ціха. Вецер нават змоўк
На бязмежнай шыры.

Але ёсць між іншых слоў
Слова брыгадзіра.

Слова тое — ўсім закон,
Як загад салдату.
Брыгадзір! Заменіць ён
Бацьку тут і брата.

Больш за ўсіх дзяўчат, хланцоў
Дні працуе й ночы.
— Што-ж, — да Каці падышоў, —
Кухарам не хочаш?

Вось прыедуць к нам сюды
З арміі салдаты,
Будзе сорамна тады
Вам усім, дзяўчаты.

Абяцалі ў добры час
Працаваць старанна,
А ніхто не можа з вас
На'т зварыць сняданне!

— Як не можа!—
Устала ў рост
Родзькіна Маруся.—
Колькі ехалі мы вёрст
З роднай Беларусі!

Тут у нас — адна сям'я.
Трэ' старэйшых слухаць.
Ты не хочаш? Буду я
Гатаваць на кухні.

— Не, не будзеш, не з табой
Тут ідзе размова, —
Каця ўстала — і дугой
Над вачыма бровы.

— Што, Маруся, так глядзіш?
Ты на трактар сядзеш,
На камбайн,
А я сядзі
Пры катле ў брыгадзе.

Калі-ж так, не падвяду
Я сваёй брыгады.
І за кухара пайду,
І на трактар сяду.—

Яркім позіркам вачэй
Правяла на полі.
— Вы не знаеце яшчэ
Барушкінай волі.—

А цяпер!.. Няўжо яна
Ад другіх адстане?
— Што-ж,— сказала,— буду я
Кухарам на стане.

... Неба ў люстрах сінявы
Міражамі грае,
А яна сухі кавыль
Для агню збірае.

Дзе трава, а дзе кізак,—
І гарыць агеньчык,
І палае, бы маяк,
Польмя у печы.

Не праліўся-б кацялок,
Каша-б не згарэла...
«Кавылёчак, кавылёк»
Песеньку запела.

1955 г.

ПІСЬМО З ЦАЛІНЫ

Мой друг,
Я пішу табе з роднага краю,
З той самай зямлі,
Што завуць цаліной.
Напэўна ўжо чуў ты
І сам уяўляеш,
Якая ляжыць
Шырыня прада мной.

Нядаўна
Палаткі мы тут расстаўлялі,
І месяц свяціў нам замест ліхтароў,
А сёння
Пасёлак мы свой збудаваці,
І вуліца ўдалеч
Прайшла між палёў.

Нам з роднага краю,
З палескага бору
Прывезлі шмат соснаў для хат цягнікі.
І вось мы з палатак
У дом свой прасторны
Ўвайшлі, абжываем тут нашы куткі.

З радзімы дыхнуў на нас водар сасновы
Ад дрэў,
Што над Нёмнам у пушчах раслі.
Жывем у пасёлку
У дамах сёння новых,
На вуліцы новай,
На новай зямлі.

Якую-ж ёй назву даць?
Доўга рашалі.
Шмат слоў тут такіх:
Кара-су, Кара-гай.
Мы-ж нашу вуліцу
Мінскай назвалі
Таму, што мы з Мінска
Прыішлі ў гэты край.

Яшчэ мо' таму,
Што калі начыналі
Мы першую нядзю араць цаліны,
Уяўлялася нам,
Як з руін уздымалі
Мінчане свой горад,
Прышоўшы з вайны.

1956 г.

ХЛЕБ ДРУЖБЫ

Лісты ападаюць на руць
З пажоўклых прысадаў.
Люблю я сваю Беларусь
У час лістапада,
Калі вецер лісцем з бяроз
Дарогі усцэле
І лёгкі на пожны мароз
Кране ужо зелень.
Цудоўная восень у нас
Красуе над краем...
Ды мілая мне старана
Сягоння і тая,
Дзе гоні ўзаранай зямлі
Раскінулі зелень.
Такія-ж над ёй жураўлі
Удаль праляцелі.
І хоць не шуршыць лістапад
Пажоўклай ліствою,
Хоць першы пасаджаны сад
Там гэтай парою, —
Ды толькі і ў той старане
Прыгожая восень.
Буйнейшае на цаліне

Сягоння калоссе,
А некалі-ж тою зямлёй,
Дзе ўсход прамяністы,
Найлепшых у ссылку зімой
Вялі комуністаў.
— Вы рады за ўнукаў сваіх?
— Так! — чуем здалёку.
Нас партыя кліча усіх
На подзвіг высокі.

Нялёгка было ў першы бой
Ісці нам палямі.
Вядзерца вады між сабой
Дзялілі глыткамі.
Былі-ж з намі разам бацькі
Пад сонцам агністым.
— Падзяка вам, — чуем, — сынкі,
Ад нас, комуністаў.
І вы, беларусы, і вы,
Сябры кіяўляне,
Ішлі на прастор палявы
З адзіным жаданнем!
Вы дружна узорвалі стэп
Сям'ёю шматлікай,
І далі Радзіме вы хлеб,
Хлеб дружбы вялікай.
Здабыты ён працай людскою
У стэпавым краі.
Жадаем планцеце мы ўсёй
Такога ўраджаю.

1956 г.

АРЛЫ НА УЗЛЕЦЕ

Паэма

1

Нізка хіліцца долу кавыль,
Ціха цягнуцца караваны.
То стагоддзяў далёкая была,
Як цягучая песня чабана:

... Караван, караван мой стэповы,
Доля цяжкая, мой караван.
І няма каму вымавіць слова,
І ніхто не адкажа — аман*.

Толькі стэпы, ды шум кавылёў,
Ды вярблюжы разгневаны роў.
Толькі сіняе неба кругом,
Ды арал б'е у хмару крылом.

Толькі лівень, ды гул навалініц,
Ды сляза, што упала з расніц.

* Аман — добры дзень (казахская).

Песня гэта ішла праз аул,
Але стэп не адгукваўся грозны.
Дзвесце вёрст да поўстанка адсюль.
Ні машын,
Ні гудка паравоза.

І слупоў верставых не відаць,
Што стаяць ля сібірскай дарогі.
Калі хочаш адлегласць ты знаць —
Запытай у ашуга старога.

Ён даўно ўжо зямлю гэту зведаў
І ў той песні накрэсліў ёй пуць.
А за песняй цягучаю следам
Караваны ідуць і ідуць.

Груз цяжкі на гарбах вярблюжых.
Дзень ідуць — і нібыта на месцы.
А ў нябёсах, між хмарнай сцюжы,
Быццам вымыты, ходзіць месяц.

* * *

Добры дзень, паліна дарагая!
Добры дзень, свет шырокіх палёў!
Мы прыйшлі з прыдняпроўскага краю
Ад палаткаў сваіх і лясоў.

Стэп наўкруг ляжыць,
Край нямераны.
Увесь век мы жыць
Тут намераны.

Нашы ў стэне куткі
Новасельныя.

Запявай, дружбакі.
Ды вясельную.
Хлопец з дзеўчынай
Пажаніліся,
Каб жылося ім
Ды дружылася,
Працавалася
У стэпе хораша,
Адгукалася
Даль, як мора шум.
Каб пшаніца ў нас
Налівалася
І сям'я ўвесь час
Папаўнялася.
Песня чулася
Салаўіная.
Эх, зямля мая,
Ды палінная.

Прастор неабсяжны кругом, —
Канца няма, краю.
І хмары сівыя крылом
Арол рассякае.
На золку расу травы п'юць, —
Спеў чуцен птушыны.
Ідуць трактары і ідуць
Па стэпе арліным.

У працы мінуў яшчэ дзень
Гарачы, ліпнёвы.

А хто там на шляху ідзе
Прасторам стэповым?

Ноч. Мільгае стэп ярчай
Воўчымі вачыма.
Чалавек найшоў шпартэй
З клумкам за плячыма.

Сцішыў крок, назад глядзіць:
Не, нікога ў полі.
Толькі з неба маладзік
Проста ў вочы коле.

І нашто ён свеціць так?
Ўбачыць хто — спытае:
Ад каго-ж гэта, юнак,
Ноччу ты ўцякаеш?

Можа, ты не палюбіў
Стэп, што зліўся з небам,
Мусіць, ты усё зрабіў,
Што зрабіць нам трэба?

Прыспяшае хлопец крок,
Збочыўшы з дарогі.
Але свеціць, бы знарок,
Месячык двурогі.

Вецер дзьме, нібы на дождж,
Нізка травы сцеле
І ў хлалца пытае: што-ж
Крочыш ты нясмела?

Невясёлы твар. А дзе-ж
Твой ларыў юначы?

Да дзяўчыны мо' ідзеш,
Год яе не бачыў?

Зоры ясныя ярчэй
Перад золкам ззяюць.
А хлапец ідзе цішэй,
Қлумақ напраўляе.

Ды куды-б ён ні пайшоў, —
Месячык з нябёсаў
На яго з усіх бакоў
Паглядае скоса.

Цаліной ідзе наўпрост,
А яму здаецца:
Крок яго на сотні вёрст
Рэхам аддаецца.

Б'юць, здаецца, за спіной
Қапштамі коні,
Хтось імчыцца цаліной
І вось-вось дагоніць.

Дык чаго-ж яму снышыць,
На якую справу?
Не хачу, чытач, хлусіць,
І не маю права.

Апынулiся мы тут
З ім, у гэтым краі.
Можна ён абжыты кут
Сёння пакідае?

Я не ведаю пакуль
Пра яго жаданне.

Сапраўды мо' ён адсюль
Қрочыць на спатканне

У другі аул, дзе з ім
Хтось сустрэчы рады?
На прасторы палявым
Наша тут брыгада.

Қалі ён пражыць свой век
Лёгкім хлебам хоча, —
Трэба ўсё-ж, каб чалавек
Глянуў хлопцу ў вочы,

Чалавек, які-б раскрыў
Свет прад ім шырокі,
Перад самым-бы спыніў
Небяспечным крокам.

Ды аб гэтым гаварыць
Мабыць крыху рана.
Чуў я — клікалі сябры
Тут яго Іванам.

Гаварылі: наш шафёр —
Петрашэвіч Ваня,
Даляцеў-бы аж да зор,
Толькі-б меў жаданне.

Так, ён мае гонар свой,
З выгляду хоць просты.
А чаму-ж ён пехатой
Адмярае вёрсты?

Бачыш, гэтакім маладым
Выглядае з твару...

Кажуць, ён сябрам сваім
Неблагі таварыш?
Бо не з тых, які хітрыць,
І душою крывіць,
І другіх гатоў забыць,
Быў-бы сам шчаслівы.

Вось і ўсё, чытач, што мог
Ад сябе сказаць я.
А далей... Якой з дарог
Пойдзе ён? Як знаць мне?

Бачыш, нават воч ён нам
Паказаць не хоча...
Паглядзім, куды ён сам
Прыйдзе гэтай ноччу?

3

Ранак.
З небам зліўся шлях,
Роўнай стужкай ззяе.
Неабдымная зямля —
Стэп за Кустанаем.

Даль пад сонцам раніцоў
Нібы ў пазалоце,
І арлы махаюць ёй
Крыллямі на ўзлёце.

Хоць няма для іх тут гор —
Толькі стэп ды вецер, —
Для палётаў ім прастор
Самы вольны ў свеце.

Вось на ўзгорку хугарок —
Палявы поўстанак.
Можа ён суцішыць крок,
Шпаркі крок Івана.

Цягнікі адсюль ідуць
На усход і захад.
Вунь ужо сталёвы пуць
Скрыжаван са шляхам.

Семафор гарыць над ім
Аганьком зялёным,
Пуць адчынены усім
Сёння ў цэнтр раёны.

Тым, хто з намі хоча жыць,
Працаваць старанна.
Але смутак на душы
Сёння у Івана.

Аб жыцці-быцці сваім
Думае, аб многім.
Аглянуўся — перад ім
Дзве ляжаць дарогі:

Шлях на захад — родны край,
Шумныя дубровы,
На Усход-жа — Кустанай,
Зпоў прастор стэловы.

Дык хіба Івану жыць
Век увесь тут трэба...
А чаму-ж не жыць?
Ляціць
Вунь арод у небе.

Быць-бы гэтакім арлом
І яму, Івану!
Але вась ужо гудком
Празвінеў поўстанак.

Вось ужо і хутарок,
Новая чайная.
Хтосьці клікнуў: «Гэй, дружок!
Ты хутчэй — чакаю».

4

На поўстанку у чайной
Пасажыраў многа.
У кожнага тут клопат свой
І свая дарога.

Хочаш — возьмем біснбармак
Ці талерку плову.
Тут Івана стрэў зямляк,
Хлопец з Магілёва.

— Можа вып'ем?
— Што-ж, давай.
І сядзяць шафёры.
Зноў Іван пра родны край
Земляку гаворыць.

— Там, у Слуцку ў нас, сады
Адцітаюць зараз... —
Слухае зямляк з худым,
Загарэлым тварам.

На Івана ўсё глядзіць,
Нібы вывучае.

Як трымаць сябе, як піць, —
Добра ўсё ён знае.

Слухае, дзе трэба, зноў
Устаўляе слова:
— Я шафёрам пяць гадоў
Жыў у Магілёве.

Гора я ў жыцці не меў, —
Стукнуў сабе ў грудзі.
— Што хацеў, я піў і еў,
Быў вядомы людзям.

І шафёрам мог быць там
Першага я класа.
— Ну, а тут як?
— Бачыш сам,
Я уцёк з соўгаса.

— Як уцёк?
Жорж, што ты! Не.
Не кідайся словам.
Клікаў ты сюды мяне
Для якой размовы?

— Для якой? Няўжо, Іван,
Мы ў жыцці адсталі?
Палявы забудзем стан,
Я па чарцы стаўлю.

— Жорж, не трэба больш.
— Дарма.
Мы-ж шафёры, браце.
Тут інспектара няма.
Дык каго-ж баяцца?

— Мне-ж назад ісці ў соўгас.
— Ды не будзь ты бабай.
Лепш паслухай. Не для нас
Тут з табой маштабы.

Хочаш першы клас пабыць?
Лепшым стаць шафёрам?
Ну дык вось.
Паедзем жыць
У вялікі горад.

«ЗІМ» табе вадзіць-бы ўжо,
А цябе --- на «газік».
— Не магу я ехаць, Жорж.
Як-жа так, адразу?
Там-жа Надзя. Знаеш сам,
Я яе кахаю.
— Не турбуйся. Надзя нам
Не перашкаджае.
Не бядуі, Іван. Са мной
Усюды знойдзеш працу.
— Але-ж мне патрэбна з ёй
Хоць-бы развітацца.

Я пайду.
— Ды пачакай.
Крыху пагамонім.
Я, брат, ведаю Алтай.
Там жыццё сягоння
Не такое. Там сады
Па-над самым Обам,
Чуйскі тракт. І там заўжды
Грошай шмаг заробім.

Слухае Іван. Шыпіць
Піва ў пенным збане.

Учора вечарам далі
Тут яму заданне.

Қаб прывёз у стэп вады
— На машыне ўраіку.
А ён пешшу ішоў сюды
Поччу да поўстанку.

Як-жа быць? А што сказаць
Сёння брыгадзіру?
За Квачом ісці? — Усе зваць
Будуць дэзерцірам.

Што ён скажа сёння ёй,
Любай і прыгожай?
Ехаў з ёй сюды вясной
Нібы ў падарожжа.

І сваю ўжо зорку тут
З ёю выбіралі.
Як-жа кінуць гэты кут,
Без яе жыць далей?

Што Алтай? І там такі,
Можа, холад поччу?..
На поўстанку цягнікі
Қоламі грукочуць.

Галаву Іван схіліў:
— Не паеду, Жора. —
Шклянку Квач сваю дапіў.
— Пачакай, --- гаворыць. —
Любіш Надзю? Што-ж, вазьмі
І яе з сабою.

А сустрэнемся тут мы
Заўтра раніцою.

Ну, жадаю табе ўдач.
Ведай — слова далі... —
Вось які ён, Жорка Квач:
Кажа, што медалі
Заслужыў, шафёрам быў
Аж у генерала.
А Івану ад журбы
Неяк цяжка стала.
Сапраўды, а што як іх
Возьме Квач з сабою?
Будзе жыць ён лепш другіх
З Надзяю сваёю.

Успомніў рэкі і сады,
Чыстыя крыніцы...
Можа ўсім Іван заўжды
З другам падзяліцца.
Праўда, ён Квача зусім
Вельмі мала знае.
Ды чаму-ж не ехаць з ім?
Ён не ашукае.

Вось руку Івану ён
Моцна паціскае.
— Ну, да заўтра... — Эшалон
Прад акіом мільгас.

І паплыў дымок сівы
У прастор стэповы.
— Дай шафёрскія правы
Мне, Іван, на схову.

Ды не бойся. Не ў залог.
Ты-ж мой друг. Чакаю...—

Стэп ляжыць паміж дарог
Без канца і краю.

5

Пад сінню высокіх нябёс
У стэпе, як хаткі,
Тугія ад ранішніх рос
Бялюць палаткі.

У салёнай азёрнай вадзе
Праменні іскрацца.
Брыгада на золку ідзе
У поле на працу.

Як шмат тут дзяўчат, юнакоў
З-над Пінска і Гродні.
Яны ўпершыню ад бацькоў
Пайшлі з хаты роднай.

Вядома, не кожны між іх
Характарам роўны:
Адзін — гарачэйшы за ўсіх,
Другі — памяркоўны.

Адзін — надта бойкі ва ўсім,
Другі — сарамлівы.
Ды ўсе крочаць шляхам сваім,
Навекі шчаслівым.

Сябры. Ці-ж забудуць яны
Той дзень, як з Палесся

Сюды, на прастор паліны,
Імчаліся з песняй.

І вось яны стэпам ідуць
У сонечны раіак.
— Чакайце, сябры, хто-ж ваду
Дастаніць на стан нам? —

Спыніліся ўсе. Сапраўды,
Адно не ўлічылі:
З вядзерца апошняй вады
Сняданак зварылі.

— З аўла патрэбна на стан
Прывезці вады нам.
— Чаму-ж не прывозіць Іван
Ваду на машыне?

— Іван?— збавіў хуткі свой крок
Механік Крушына.
— Я чуў, што шафёр наш уцёк.
— А як-жа машына?

— Машына стаіць. Пехатой
Пайшоў да раёна.
— Хлусня.
Ён прыйсці раніцой
Павінен сягоння. —

Панура стаіць між дзяўчат
Прычэпчыца Надзя.
Іван для яе тут, як брат,
У роднай брыгадзе.

Каму-ж, як не ёй, сёння знаць
Усё пра Івана?

Яе ён начаў называць
Сваёю каханай.

Прыгожай дзяўчыны такой
Хто-ж не пакахае?
Прырода вупь кудзеркі ёй
Сама завівае.

А вочы сіней ад нябёс,
Твар белы і просты.
Шкада аднаго толькі вась—
Маленькая ростам.

Ёй жартам казалі вясной
Сяброўкі на стане:
«На трактар цябе, дык нагой
Педааль не дастанеш».

Яе за малы вельмі рост
Празвалі ўсе «кروشкай»,
І прозвішча нібы сам лёс
Надаў ёй — Гаронка.

Але не глядзі, што яна
Такая малая.
Без працы ніводнага дня
Сядзець не жадае.

Нічога, што ў маці расла
Адзінай дачкою, —
У родным калгасе была
Яна звеннявою.

Лён сеяла там на палях,
Арала і жала.
І маці сама яе ў шлях
Сюды выпраўляла,

Бо знала, характар які
У дачкі і жаданне...
Глядзіць Надзя ўдаль з-над рукі —
Не бачна Івана.

Хвіліна, другая — няма.
Мо' будзе к абеду?
— Ну што-ж, па ваду я сама
Сягоння паеду!..

6

Бяжыць конь па роснай траве,
Па гладкай дарожцы.
Увесь расчыняецца свет
Прад Надзяй Гарошка.

Высока над галавой
Між хмар сонца ззяе.
Ляжыць цаліна перад ёй —
Зямля маладая.

Ары, даглядай яе, сей...
Ідуць новасёлы, —
Як быццам чароды гусей, —
Палаткі наўкола.

Куды ні зірнеш — тут і там
Прасторы ўзараны.
Няма дзе і сесці арлам,
Што кружашь над станам.

Вунь там, дзе шумеў кавыльцём
Прастор неўзараны,
Будуюць цяпер новы дом.
І ёй там з Іванам

Кватэру дадуць, і яны
У светлым пакоі
Пачнуць з маладое вясны
Жыццё маладое.

Навек ён цяпер блізім стаў
І любым, вядома.
Здаецца, учора з ёй браў
Пудёўку ў райкоме.

Было гэта ранняя вясной,
Яшчэ ў родным краі,
Калі ўпершыню ціха ёй
Сказаў ён: «Кахаю».

Дык — як-жа забыць?
Тры вярсты
Дарожкай наўпросткі
З райкома праводзіў тады
Да самае вёскі.
А сэрца яе увесь час
Адно хвалявала:

І трэба-ж — тады вось якраз
Яго пакахала,
Тады, калі час быў ісці
У дарогу такую!
А можа сяброўку ў жыцці
Ён знойдзе другую?
Што будзе за тысячы вёрст,
У краі далёкім,
Які напаткае іх лёс
У стэне шырокім?
Не ведала Надзя яшчэ,
Адно толькі знала,

Што хлопча яна гарачэй
З днём кожным кахала.
Не спіцца начамі, ўстае,—
Пачнецца ледзь ранне.
Аб ім усе думкі яе,
Усе меркаванні.
Здаецца-б, яна для яго
Капулю-б саткала
І песні-б для аднаго
Усе праспявала
Аб краі любімым сваім,
Пра рэкі, дубровы,
А потым сустрэнецца з ім,—
Не знойдзе і слова.
Над політкам воч дарогіх
Вайца ўзняць вейкі.
А ён паміж хлопцаў усіх
З усім іншым вейкі.
Пра ўсё гаварыць можа з ёй,
Пра кнігі, дарогі.
А сам такі чулы душой,
Ласкавы і строгі.
Чарнявыя вочы цямней
Вячэрняга змроку.
З ім ехашь было веселей
Дарогай далёкай.
Чаму-ж ім цяпер тут не жыць.
У ічасці, у згодзе?
А конік бяжыць і бяжыць
На пильнай дарозе.
Па гэтай дарозе яны
Халоднай зімою
Па снежных палях цаліны
Ішлі пехатою,

Дзе трактару нават праісці
Было немагчыма.
І вецер сумёты круціў
Увесь дзень прад вачыма.
Машына у плойме снягоў
Два дні прастаяла,
А Надзя Івана свайго
Душой шкадавала.

... Ён вернецца, Прыйдзе Іван, —
Яна гэта знае.
Цямнее.
Агеньчыкам стан
У стэне мільгае.

7

Вячэрняя гасне зара,
Зноў ноч надыходзіць.
Як хораша зноў ля кастра
Пры ціхай нагодзе!

Агеньчык гарыць, бы маяк,
Дымок плыве шэры.
Адна баявая сям'я
Сядзіць за вячэрай.

Гаворка ідзе пра дзяўчат,
Пра дружбу, каханне.
Шафёр толькі штосьці не рад.
Сеў моўчкі на стане

У баку ад усіх. Вось сядзіць
Ды ў даль пазірае,

І нават зусім гаварыць
Ні з кім не жадае.

Пакрыўдзіўся ён на каго
За лішнія слова?
Дык гэта-ж не пра яго
Была тут размова.

Адною сям'ёю ім жыць,
Адным летуценнем.
Крушына ўжо сам папрасіць
Гагоў прабачэння

За тое, што слова «ўцякач»
Сказаў ён учора.
Уцёк не Іван-жа, а Квач
З соўгаса у горад.

Чаго-ж Іван сумны, чаго?
Стаміўся ў дарозе?
І Надзя знарок на яго
Кідае свой позірк.

Усе з апетытам ядуць
І п'юць чай з чаборам.
А ён трапіў нібы ў бяду,
Як з'ездзіў у горад,

І нават пра сябра свайго
Сказаць не жадае.
Быць можа, дзяўчына ў яго
Цяпер ёсць другая?

О не, ён не можа хлусіць
Дзяўчыне каханай.

Бліжэй падыходзіць, глядзіць
У вочы Івану.

— Іване, скажы, што з табой?
Мо' ты нездаровы?—
А ён да палаткі сваёй
Пайшоў, і ні слова.

Хвалюецца Надзя. Што з ім?
Такі гаваркі быў.
І раптам змяніўся зусім.
Пакрыўджаны нібы.

У стэпе гудуць трактары,
Мільгаюць агнямі.
Стэп ў змроку вячэрняй зары
Шуміць каласамі.

Як хораша йсці цаліной
Пры ціхай пагодзе.
— Іван, пойдзем разам з табой
Па стэпе паходзім.

Глядзі, як прыгожа наўколя!
Ты любіш стэп, мілы?
Мы з'ездзім з табой на Табол.
Забыў? Я-ж прасіла.

Забыўся? Нічога. Чаму-ж
Такі невясёлы?
Ой, дрэнны з цябе будзе муж... —
А ён:
— Што стэп голы!

Якая-ж у ім прыгажосць?
Слякота ды холад.

— А неба?

— Што мне да нябёс,
Да тога Табола!

— Ды што ты! Глядзі, які хлеб
У нас вырастае!

— Цябе, Надзя, я, а не стэн
Я сэрцам вітаю.

На свеце ў нас ёсць гарады,
Не так жывуць людзі.
Калыску павесіш дзе ты,
Як сын у нас будзе? —

Штось Надзі нібыта стралою
У сэрца калынула...
І колас, пахілены к ёй,
Рукою крапула.

Які ён унарты, Іван,
Гарачы ў гаворках!
І спіць палявы ужо стан
Пад яснаю зоркай.

8

Цяплом на дасвеці
Сагрэтыя хаткі.
А чый-жа то свеціць
Агеньчык з палаткі?

Каму пасля працы
Не спіцца да ночы?

102

Мо' хто выпраўляцца
У дарогу зноў хоча?

Мо' хтосьці чужы
Да палаткі крадзецца?
Брызентам шуршыць,
Не крапаецца з месца.

Прыслухайся. Спіць
Чалавек сном глыбокім.
Ліхтарык гарыць
Ціха, ціха ў поўзмроку.

Падушку сагрэла
Дзяўчына дыханнем.
Міг. Коўдра ўзяецца!
— Ты гэта, Іване?

Ад коўдры дзявочай
Цяплом лёгкім вее.
— Вячэру, мо' хочаш,
Табе падагрэю?

Падаць можа чаю
З цукеркай?
— Не трэба. —
Рог месяца ззяе
Праз шчылінку з неба.

Ў Івана на твары
Цень лёг паласою.
— Пагутарыць зараз
Хачу я з табою.

103

— Пагутарым днём,
Ці-ж нам часу не хопіць? —
Палае агнём,
Зноў хвалюецца хлопец.

Цяпло ад падушак
Астыгла дзявочых.
— Паслухай, Надзюша, —
Глядзіць ёй у вочы.

Заблытаўся недзе?
Сказаць нешта хоча?
І раптам:
— Паедзем
Адсюль гэтай ноччу.

— Куды? Як? Ды годзе,
Ці-ж гэтым жартуюць?
Цябе пераводзяць
На працу другую?

— Ды не. Не аб тым, —
Ён гаворыць ёй ціха:
— Аб шчасці сваім
Ты падумаў хоць крыху.

— Што, што ты сказаў?
Аб якім шчасці, Ваня?
Ты-ж сам мне казаў:
«Усё шчасце ў каханні».

— Каханнем плачу
За каханне я, Надзя.
Ды больш не хачу
Жыць ні дня я ў брыгадзе.

— Чаму?
— Сама знаеш —
Хваліцца нам нечым.
Не будзе ўраджаю —
Сухмень ды пустэча.

Прайдзі ты ўвесь край —
Ні лясочка, ні рэчак.
Па стэпе блукай
Кожны раз, кожны вечар.

Паспаць часам недзе.
Ад мошак хавайся.
У дарогу паедзеш —
Вадой запасайся.

У лагеры быццам
Жывем, як салдаты.
А нам — ажаніцца-б,
Мець добрую хату.

Чаго губляць час нам?
Паедзем у горад.
Я ўжо не соўгасным
Там буду шафёрам.

Вазіць буду ў «ЗІМе»
Міністра я, можа.
Квач — друг мой.

Ва ўсім ён
Тут нам дапаможа.

Мы гэтым-бы летам
Згулялі вяселле.
І там не пры гэтым
Святле вось сядзелі-б.

Ты ў светлай-бы хаце
Дачку гадавала,
І смажыла-б маці
З яешняй нам сала.

— Ах, вось ты аб чым!
Што, не смачны сняданні?
— Я верным, тваім
Буду, Надзя, ў каханні.

— Ды кінь пра мяне ты.
Сваёй жывеш славай.
— Не, Надзя, не ў гэтым,
Не ў гэтым-жа справа.

— А ў чым-жа? Чаму
Ехаў ты з свайго краю?
— Чаму? А таму,
Што адстаць не жадаю.

Ці-ж я за Ягора
Квача таго горшы?
Таксама шафёр ён,
А вунь колькі грошай!

З сабою нас возьме.
Ён добра ўсё знае.
І нас на дарозе
Сягоння спаткае
Ля дому. Дарога
Там простая ў горад.
— Ля дому? Якога?
Ды што ты гаворыш! —

Яна — аб калоссях,
Што ў полі красуюць.

А ён пра сваё ўсё:
— Жыць тут не хачу я.

Гібеі тут, капайся
На гэтых аблогах.
Ну, Надзя, збірайся.
Чакае дарога.

— Дарога? Ну, што-ж,
Ты ідзі. Квач чакае.
— А ты?..
— Я? Не, ўсё-ж
Ехаць я не жадаю. —

І зноў прыгадалася
Тое спатканне,
Калі прызнаваўся
Іван у каханні.

Здаецца, тым часам
За ветрам ляцелі —
«Паедзем мы разам
На новыя землі».

Шумела дуброва,
Вясна маладая.
І ўсё тое-ж слова:
«Кахаю. Кахаю».

Дык можа забыў
Ужо гэта ён слова?
Спаганіў, схлусіў
У каханні мядовым?

Нібы ў аняменні,
Уся пабялела.
Яму са здзіўленнем
У твар паглядзела.

Ці ёсць у Івана
Хоць кропля кахання?
А ён, апантаны,
І ў вочы не гляне.

...Ноч. Дзесьці дарогай
Праходзяць машыны.
А месяц з трывогай
Глядзіць на раўніну.

Як зорка каханья,
Ліхтар патухае,
І слёзы дзяўчына
На грудзі раняе.

9

Стэп шырокі, сэрцу родны,
Ты цяпер стаў блізкі нам.
Сёння песняю народнай
Адгукніся ўсім краям.

Хай пачуюць за лясамі,
За хрыбтамі сініх гор,
Як гамоніць каласамі
Неабсяжны твой прастор.

Колькі нас, людзей адданных,
Тут працуе, — падлічы:

Кіяўляне і случчане,
Ленінградцы, масквічы.

Нашы сэрцы, нашу ласку
Аддаем сваёй зямлі.
Мы зрабілі явай казку,
Зарунелі скрозь палі.

Дзе-б ні быў ты — ў дружбе лепей,
Добра жыць адной сям'ёй,
Тыя песні спець у стэпе,
Што прынеслі мы з табой.

Пра вярбу, што ў чыстым полі,
ЛЯ зялёнага лужка...
Ды яшчэ мы тут ніколі
Не скакалі «Крыжачка»!

А калі на сэрцы горка, —
Як патрэбен добры друг!
Быў-бы тут між намі Цёркін —
Пазбіраў-бы ўсіх у круг.

Ну, а мы? Што-ж анямелі,
Ці-ж мы, хлопцы, без душы?
Ці-ж забылі, як мы пелі,
Цалаваліся ў пішы?

— Сёння-ж, братцы, ў нас субота! —
Прамінуў у працы дзень.
Ды ніхто пасля работы
У вагончык не ідзе.

Трэці раз ужо зарплату
Нам у стэпе выдаюць.

Ля ларка паміж палатак
Хлопцы піва з кувляў п'юць.

І нічога, што ў ватоўках
Тут сяброўкі іх сядзяць,
Як апрануцца ў абноўкі
Пасля працы --- не пазнаць!

Не бяда, што новых вукіц
Тут пакуль яшчэ няма.
У стэн казахі нам з аула
Свой прынеслі бісбармак.

Сесці ў круг нас запрашаюць:
--- Бісбармак якшы, бяры. ---
І ўсім сэрцам адчуваеш,
Што з табой твае сябры.

Паціскаем моцна рукі,
І адказваем: --- Аман! ---
Гэты пошк нам зарукай
На жыццё і подзвіг дан.

З імі разам нам пасляк
Збудаваць тут да зімы.
І ўжо хутка новасёлы
Перасяляцца ў дамы.

Да сябе бацькоў і матак
У госці будуць запрашаць.
Недарма жыццё з палатак
Пачыналі будаваць...

Вечар ціхі. Водар красак.
Ад зямлі ідзе цяпло.
--- Гарманіст,

Дай, калі ласка,
Танец, дых каб заняло! --

Вынес свой Кастусь Крушына
Негаблёваны услон,
Узяў гармонік. «Край цалінны», ---
Пачынае песню ён.

--- Штосьці сумна, Косця!

Польку-б! ---

І ліюцца галасы:

«Ой вы, ветры,
У чыстым полі
Не збівайце вы расы.
Ой вы, хлопцы,
Ой вы, хлопцы,
Што навесілі насы?
Я на Косцю паглядзела;
Годзе, хлопец, сэрцам нывь,
Бо з такім, як ты, нясмелым,
Як-жа мне у стэне быць?»

Ты, мой мілы, не зявай,
Я паеду ў Кустанай.
Там мяне, у Кустанай,
Яшчэ лепшы пакахае».

Круг расшырыўся на стане.

Выйшлі хлопцы-землякі.

Шапкі --- ўбок.

«А ну, случчанае,

Не адстанем, дружбакі!

Першы танец пачынаем

І яшчэ заказваем.

Мы сваіх дзяўчат кахалем,

Віду не паказваем.
Не цурайцеся, дзяўчаты,
Не схавалца вам відзе.
Мы з палатак вас у хаты
Хутка замуж павядзем.
І сустрэнецца з сватамі
Не адна з вас,
Не адна,
Як запахне пірагамі
Цаліна, цаліна!

Эх ты, наша цаліна,
Неабсяжная.
Ходзіць дзеўчына між нас
Дужа важная.
У брыгадзе ёй
Няма роўнае.
Завуць Надзяю
Ды Пятроўнаю.

Ой, Маруся, ты, Маруся,
Косы залацістыя.
Усе дзеўкі з Беларусі
Вельмі ганарыстыя.
Ганарыстыя,
Галасістыя.
Ды харошыя,
Ды прыгожыя!
Ах!»
Песня ходзіць,
Рэхам звонка
Адгукаецца ў палях.

А што-ж ты не танцуеш, Надзя?
Выходзь, скажы сябрам сваім:

Усе хай знаюць у брыгадзе,
Як развіталася ты з ім.
Будзь бадзёрай і вясёлай,
Не пускай слязінку з воч.
Каб не зналі новасёлы
Пра той час, пра тую ноч.
Так, вядома,
Хто-б падумаў,
Што разыйдзецца ты з ім?
Цяжка, сумна,
Але суму
Не паказвай, Надзя, ўсім.
І цябе з душой прыгожай
Пакахае не адзін.
У цябе тут будзе, можа,
Надзя, самы лепшы сын.
Мо' ў душы перагарэла
Да Івана ўжо любоў?
Аднаго не зразумела:
Жыць навек сюды ішоў.
Добры ён шафёр.
Казаў-жа
Сам, што мае першы клас.
Вось Кастусь.
Ён можа скажа,
Дзе Іван у гэты час?
А Кастусь ізноў гармонік
Разгарнуў на ўсе лады,
Нібы кажа: пагамонім,
Як мы ехалі сюды.

Не глядзі так пільна ў вочы,
Ну, адкуль-жа ведаць мне,
Як Іван два дні, дзве ночы
Прагуляў на цаліне?

Усе-ж гавораць, што звязаўся
З нейкім Жоркаю Квачом,
Лепшых месц шукаць падаўся
З тым кудысьці лайдаком.

Што яшчэ сказаць магу я?
Сам цябе я пакахаў.
Толькі сорамна — душу я
Друга блізкага не знаў.

З ім дружыў, аб справах важных
Гаварыў з ім, як з байцом.
А вось тут і не заўважыў,
Як ён стаў уцекачом.

І калі зусім пакіне,—
Усё скажу, як жыў, дружыў.
А цяпер маўчаць павінен,
Не магу раскрыць душы.

Прад табой, такой харошай,
Што-ж цяпер карыць яго?
Пачакай, Надзюша, трошкі,
Сэрца пашкадуй свайго.

Усё скажу, як будзе трэба.
Я нічога не схаваў.
І ляюць мяхі.
А неба
Зеляней пахучых траў.

10

Сціхлі песні дружбакоў.
Адзвінеў гармонік.
І пад месяцам ізноў
Ціха стэп гамоніць.

114

Быццам чорны парасон,
Неба над зямлёю.
Сніцца Надзі дзіўны сон:
Родны стэп прад ёю.

Каласы ўжо адцвілі,
Пажаўцеў палетак.
І красуе на зямлі
Залатое лета.

І адтуль, дзе родны край,
Дальняю дарогай
У стэп ідуць за Куставай
Людзі на падмогу.

Збавыной наўкол шумяць
Дальнія прасторы,
У стэп выходзіць адчыняць
Надзя семафоры,

Землякоў спаткаць сваіх,
Што прымчалі з Мінска.
Тут у вапшарые ва ўсіх
Назваўжлы прапіска.

Зноў лунаюць над зямлёй
Песні маладосці.
І да маці да сваёй
Крочыць Надзя ў госці.

На пабыўку ў свой калгас,
Дзе палі за гаем.
Маці там у гэты час
Жыта дажынае.

115

Усё пытае пра сваю
Родную дачушку.
Жнеі жніўную пяць,
І шчабечуць птушкі.

Адчыняе маці дом,
Выйшаўшы на ганак.
Ты-ж прыйшла не ўдэкачом,
А гасцём жаданым.

«Як, дачушка, ты жывеш? —
Зноў пытае маці,—
На гулянку што не ідзеш,
А сядзіш у хаце?»

Мо' табе у краі тым
Жыць нялёгка стала?
Мо' па хлопцу на сваім
Ты засулавала?
Пойдзем разам на загон,
Будзем жаць да ранця».

Маці знікла.
Раптам — ён.
«Ты адкуль, Іване?
Бачыш, колькі, палічы,
Скірдаў у брыгадзе!»
Кажа:
«Збіўся, ідучы,
Я з дарогі, Надзя.
Трапіў зноў сюды, назад,
А хацеў к вакзалу».

«Сапраўды, ты збіўся, брат,
З шляху»,— адказала.

Павярнуўся ён, пайшоў.
І не прыйдзе болей...
Шум жытнёвых каласоў
Чуецца у полі.

Хтосьці едзе, бы клубок
Коціцца з узгорка.
А пад горла зноў камок
Падступае горкі.

Дыхаць цяжка —
Бы сама
Збілася з дарогі...
Прачынаецца...
Цяма
Ля яе нікога.

Пачынае ў стэпе дзень.
Цішыня ў палатцы.
Ах, як добра можа ў сне
Усё жыццё ўяўляцца.

Вось і маці, і яго —
Усёх за ноч спаткала.
Ён?..
Чаму-ж аб ім, чаго
Зноўку думаць стала?

Скуль узяўся раптам ён
Зноў, такі прыгожы?
Можа быць, гэта не сон,
Сапраўды, быць можа?

Не заснуць больш.
Выйшла ў стэп.

Колькі ў стэпе сцежак!
Не, не сон гэта.
Вось хлеб —
Жыта ў росах свежих.

Сёння Надзя цэлы дзень
Будзе на камбайне...
Ну, а хто-ж гэта ідзе
Стэпам на світанні?

Так ідзе, нібы спаткаць
Хоча тут дзяўчыну.
Разглядае — не пазнаць,
Гэта-ж ён, Крушына.

Вось руку ёй падае:
— Добры ранак, Надзя.
Ну? — пытае у яе, —
Як тут, у брыгадзе? —

Усміхнуўся, аж гараць
Вочы весялосцю.
Бачыць,
Хоча ён сказаць
Важнае ёй штосьці.

Не, не будзе-ж зноўку ён
Тут даваць парады.
— Ну, скачы, Надзя,
З табой
Нам такая радасць! —

І механік весялей
Неяк усміхнуўся.
— Радасць?.. Што?.. Кажы хутчэй...

Што, Іван вярнуўся?
— Не.
— Як, не?
Адкуль тады
Іншая мне радасць?

— У Маскву педзеш ты
Ад сваёй брыгады!
— У Маскву? Чаму? Калі? —
А хлапец вясёла:
— Хутка злёт будзе ў Крэмлі
Першых новасёлаў.—

Як блакітны парасон,
Неба над зямлёю.
Вось і збыўся,
Надзя, сон,
Явай стаў тваёю.

11

Поўстанак. Зьяе семафор
Агеньчыкам зялёным.
А з-за далёкіх рэк і гор
Ідуць к нам эшалоны.
Раён. Даўно, гавораць, тут
Сем рэчак працякала.
Прайшлі стагоддзі, і ваду
Усю цаліна ўвабрала.
Таму цяпер няма ні рэк,
Ні рэчышчаў тых нават.
І вырасталі з веку ў век
Адны у стэпе травы.
Ад хваль засталіся рачных
Тут сем азёр салёных.

Дарогі ўсе ідуць ад іх
У горад наш раённы.
Легенды тыя з даўніх дзён
Жылі пад небам зорным.
Таму завём цяпер раён
Мы свой Сяміазёрным.
Далёка слава пра сяброў
Пайшла адсюль сягоння.
Сюды цяпер з усіх бакоў
Ідуць к нам эшалоны.
Вуць колькі іх за ноч адну
Тут, цягнікоў, прабегла.
Платформы ідуць на цаліну,
Нагружаныя цэглай.
Мы ўсё гаворым — цаліна.
А паглядзі — якая!
Не кавылём шуміць яна,
А лепшым ураджаем.
Вось працягнулі правады.
Па іх святло пальеца, ---
Ад цаліны толькі тады
Тут назва застанеца.
Вуць зноў ідзе сюды цягнік:
Два агацькі у зроку.
Шмат ён жалеза, газы й кніг
Вязе сюды здалёку.
Машыны ў фарбах заводскіх
Пад зорным небам ззяюць.
Які-ж тут чалавек на іх
Маўкліва паглядае?
Ён пастаяў крыху і зноў
Пайшоў па стэпе ноччу.
Быць можа, ён сваіх сяброў
Згубіў, знайсці іх хоча?
Вось ён спыніўся,

Зноў стаіць,
Нібы не знойдзе следу.
Глядзіць — дарогаю бяжыць
Каля яго «Пабеда».
Спынілася ---
Гудку паўкруг
Стэп адгукнуўся рэхам.
Хтось дзверцы адчыніў:

— Гэй, друг!
Куды вам трэба ехаць? ---
Знаёмы голас. Хто-б то мог
Пазнаць Івана ноччу?
Там не адзін. Яны утрох.
— Куды, Іване, крочыш? ---
Адзін к другому падышлі
І... сталі ў анямэнні.
Два чалавекі на зямлі
Стаяць,
Глядзяць на цені.
Былі сябры,
Як брата брат,
Калісьці сустракалі.
У полі першымі з брыгад
Кол першы забівалі.
Расцалавацца-б ім вось тут,
Абняцца на дарозе,
Крычаць «дзеньдобры!» за вярсту, ---
Яны-ж, нібы ў знямозе,
Стаяць,
Маўчаць хвілінку --- дзве.
Ніхто --- ані поўслова.
А стэп шуміць.
— Ну, як жывеш? ---
Спытаў адзін сурова,

Той, што з сябрамі уначы
Па'ехаў на «Пабедзе».
Іван-жа —
Усё стаіць, маўчыць,
Бы слоў знайсці не можа.
І так схуднеў, што не пазнаць
Вачэй яго прыгожых.
Але Крушына-брыгадзір
Пазнаў яго і поччу.
Вось падышоў бліжэй, глядзіць
Івану проста ў вочы.
А той у полі ўспомніў стан,
Цяпло паходнай хаткі...
— Што-ж ты маўчыш? Чаму, Іван,
Не ўзяў сваёй палаткі?
Дамоў яе з сабой-бы вёз,
Мо' дзесьці заначуеш?
Напэўна-ж ты свой паравоз
Ля рэек тут пільнуеш? —
Крушына — прости чалавек,
Але у вочы гляне,—
Усё бачыць. Вось дастаў «Казбек».
Закурвае. З Івана
Вачэй не зводзіць.
— Ну, кажы,
Як сёння на Алтаі? —
І слоў такіх, як «ты чужы».
Нібы зусім не знае.

А толькі неяк бокам стаў
І глянуў на машыну.
Хто там? Яна?
Іван пазнаў
Яе, сваю дзяўчыну.
І ў цемры ночы разглядзеў

Ён Надзін твар прыгожы.
І новы іх шафёр вязе...
Куды? У загс, быць можа?
Сукенка добрая на ёй.
Шафёр — такі цвярозы.
Іван з каханаю сваёй
Сустрэўся на дарозе.
Здаецца, сэрцам маладым
Кахаў яе так моцна...
І вось яна цяпер з другім
У горад едзе хлопцам.
Яму такое ў гэты час
Магло толькі прысніцца.
— Уся брыгада сёння ў нас
Гарошкай ганарыцца!
— Куды-ж вы едзеце?
— У Маскву.
Злёт будзе новасёлаў.
Сябры, пытаеш, як жывуць?
Будуюць свой пасёлак.
Ужо вяселле, браце, там
Згулялі мы увосень.
А многія к сваім бацькам
Паехалі у госці.
А ты? Што ў такой журбе?
Куды-ж ты шлях трымаеш?
— Што гаварыць мне пра сябе?
Мяне там праклінаюць...
— Так,
Чалавек, душой слабы,
Не можа здаць экзамен.
Хоць добра,
Што ў пачатку быў
У стэпе побач з намі,
Калі было нам трэба ўзняць

Загон тут самы першы.
Цяпер — не тая цаліна,
Што ўжо ацэга ў вершах. —
І ўсё. Крушына гаварыць
Нічога больш не стане.
Чаму-ж каханая маўчыць?
Ні слова на'т Івану.
Маўчыць Гарошка,
У стэпе шлях
Маўчыць, накрыты змрокам.
Што з ім? Дзе ходзіць на начах
Дарогаю далёкай?
Касцюм парваўся ўжо на ім,
Увесь накрыты пылам.
Яго нядаўна дарагім
Ты называла, мілым.
І вось стаіць ён, бы чужы.
Не вымавіў ні слова.
А вочы тыя, як нажы.
Пабліскваюць сурова.
Ну вось,
Было нядаўна сном,
Цяпер сапраўднасць, ява.
Такі-ж гамоніць стэп кругом,
Шумяць такія-ж травы!
Дык што-ж змянілася? Чаму
Яго не абдымаеш?
І рэзкіх, злосных слоў яму
У вочы не кідаеш?
Мо' абьякавым ён стаў,
Мо' стаў табе не любым?
Не.
Вось ён локаць разарваў,
Зашыць-бы,
Каб не людзі...

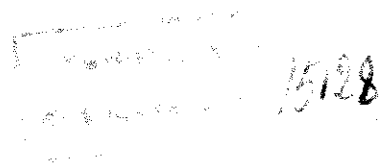
А ён, як слун, маўклівы стаў.
Маўчыць, ну як прызнацца?
Ці-ж тою ноччу так жадаў
Ён з Надзій развітацца?
Ці-ж ведаў ён, што Квач Ягор
Яго ў бяду замане
І бессумленна так яго
На ўсё жыццё падмане?
Што завязе за сотні вёрст
У незнаёмы горад
І возьме ўсё — ад папярос
Аж да правоў шафёра.
А дзе-ж Іван такой парой
Бадзяўся ледзь не месяц?
На Чуі быў, за Ангарой?
Чаму-ж на іншым месцы?
Адсюль ішоў. Сюды прыйшоў.
Чаму? Напэўна-ж ведаў?
А тут, дзівіся, вось ужо
У брыгадзе ёсць «Пабеда».
За гэты час праклалі пуць
Яшчэ вунь ля перона.
Гудкі на станцыі гудуць,
Праходзяць эшалоны.
Дык вось як можа у жыцці,
Мой дружа, павярнуцца.
Не ведаў сам, куды ісці,
На чым і спатыкнуцца...
Чаму-ж яна не назаве
Уцекачом Івана?
Маўчыць.
Рукі не падае
Яму на развітанне.
Сказала толькі: — Ну, ідзі.—

Што-ж ты, Иван, спыніўся?
Вунь на Маскву цягнік стаіць.
Сядай, дамоў вярніся.
Едзь. Там раскажаш ты сябрам,
Як дні працуем, ночы.
Няхай спытае маці там:
«Ну як табе, сыночак?»
Стаіць Иван. Гудкі гудуць.
Ні слова больш не чуе.
І зразумеў Иван бяду,
Наклікаў сам якую.
Яму-б тут будаваць соўгас,
У рэйс ісці-б далёкі!
А ён адсюль у гэткі час
Ішоў адзін, на ўцёкі.
Не верыў, пэўна, ў светлы дзень
І ў любую дзяўчыну?
А сёння!
Гэткі хлеб ідзе
Адсюль для ўсёй краіны.
Не верыў ён, што столькі мог
Мець ад звычайнай працы.
Але-ж не позна з тых дарог
Цяпер сюды вяртацца!
Для ўсіх, для ўсіх тут праца ёсць,
І хлеба — не па лусце.
Бо не растраціў маладоць
Пакуль яшчэ на глупствы.
Сябе пакажаш на палях
Ты працаю сваёю.
Дзяўчына вернецца твая
Мо' з зоркай залатою —
За асваенне ціліны,
За доблесную працу.
Ёй тут да новае вясны

Яшчэ вышэй узняцца.
І ёй падзяка ад бацькоў
За ўсё у працы плённай.

У далыні стэп з усіх краёў
Ідуць к нам эшалоны.

1954—1957 гг.

Змест

Перад новай дарогай 3

Родны бор

Ленін	7
Сцяг рэспублікі	10
Чайкі над Мінскам	12
Народ і паэт	14
Родны бор	16
Першая працоўная мясцінка	18
Майскія кветкі	20
На дарозе	21
Украіне	22
На калгасным кірмашы	24
Над Прыпяццю	26
Міхалава зямля	28
Сталасць	30
Полацк	32
Лістанад	33

Лісты здалёку

Ад цябе лістоў няма	37
Санта Лючыя	38
Маладзік	40
* * Толькі голас твой звонкі пачую	41
Пасля развітання	43
* * Сягоння твой дзень нараджэння	44
* * Ты здаешся мне самай простаю	45

* * Час быў першаму ўдарыць марозу	46
Рамонкі	47
* * Восень чырванішо палала	49

На новых землях

Стэн кліча	53
На палявым стане	55
Арлы ў стэпе	57
Рамянтыка	59
Маяк	60
Мурзукуль	62
Аман, кара-гай	64
Другу	66
Сустрэча	68
Вяселле ў стэпе	70
Палявы кухар	72
Пісьмо з цаліны	76
Хлеб дружбы	78
Арлы на ўзлёце (паэма)	80

Рэдактар *Р. Някай*
Мастак *І. Немасай*
Мастацкі рэдактар *Н. Шырокаў*
Тэхнічны рэдактар *А. Труханавіч*
Карэктар *С. Міхасёва*

АГ 04604. Пап. да друку 10, I 1958 г.
Тыраж 4 000 экз. Формат 70 × 92_{1/2}.
Фіз. друк. арн. 4,125. Ум. друк. арн. 4,83.
Нч.-выд. арн. 3,91. Зан. 629.
Цана 3 руб.

Друкарня імя Сталіна, Мінск,
проспект імя Сталіна, 105.

На беларускім мове
Петр Федорович Приходько
После прощания

Государственное издательство БССР
Минск 1958